
**Examensarbete i Lärarprogrammet
vid
Institutionen för pedagogik - 2011**

Barn med diagnosen autism

En intervjustudie om specialpedagogers erfarenheter kring barn med autistiska drag i förskolan.

Shoba Franzén

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK

Sammanfattning

Arbetets art:	Lärarprogrammet, inriktning mot Lärare för förskola och förskoleklass-grunden till lärande 210 högskolepoäng.
Titel:	Barn med diagnosen autism: En intervjustudie om specialpedagogers erfarenheter kring barn med autistiska drag i förskolan.
Engelsk titel:	Children with diagnostic autism.
Nyckelord:	Autism, likabehandling, integrering och inkludering.
Författare:	Shoba Franzén
Handledare:	Tomas Barow och Birgitta Davidsson
Examinator:	Sonja Kihlström

Bakgrund

I bakgrunden ges en beskrivning för forskning kring ämnet diagnosen autism. Det kommer även en forskning kring vad forskningen säger om diagnosen autism idag. En framställning av olika styrdokument som förskolan ska följa i sitt arbete för att förhindra diskriminering i arbetet med barnen. I undersökningen tas inkluderingsbegreppet upp samt specialpedagogers förhållningssätt, arbetsmetoder och likabehandlingsplanen. Den teoretiska utgångspunkt som används i undersökningen är Bengt Perssons teori som belyser det relationella och kategoriska perspektivet med barn som har särskilda behov.

Syfte

Syftet med undersökningen är att undersöka och analysera hur några specialpedagoger i förskolan arbetar med de barn som har fått diagnosen autism. Meningen är att förstå hur specialpedagoger bemöter och förhåller sig till dessa barn.

Metod

Undersökningen är kvalitativ och intervju har använts som metod. Två specialpedagoger som är verksamma på samma förskolor intervjuades samt tre specialpedagoger som arbetade på en habilitering.

Resultat

Förhållningssätt och bemötande var viktigt enligt specialpedagogerna oavsett om barnet hade en diagnos eller inte. Specialpedagogerna var medvetna om läroplanens riktlinjer och att de var svåra att uppnå med de barn som hade diagnosen autism. I resultatet framkom det att specialpedagogerna hade stor kunskap och erfarenhet kring olika arbetsmetoder i sitt arbete med barnen som har diagnosen autism. I undersökningen framkom det att specialpedagogerna menade att de inte var så insatta i likabehandlingsplanens innehåll och att de arbetade med värdegrundsfrågor som är en del av likabehandlingsarbetet.

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	3
2	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	3
3	BAKGRUND	4
3.1	AUTISM	4
3.1.1	<i>Begreppsdefinition</i>	4
3.1.2	<i>Historiska perspektiv kring autism</i>	4
3.1.3	<i>Psykiatriska diagnoser</i>	5
3.1.4	<i>Diagnosens betydelse</i>	5
3.2	SPECIALPEDAGOGIK	6
3.2.1	<i>Integrering och inkludering</i>	6
3.2.2	<i>Specialpedagogiska arbetsmetoder vid autism</i>	7
3.2.3	<i>TEACCH – program för undervisning av barn och ungdomar med autism</i>	7
3.3	STYRDOKUMENT	8
3.3.1	<i>Skollagen</i>	8
3.3.2	<i>Läroplanen</i>	9
3.3.3	<i>Likabehandlingsplanen</i>	9
4	TEORETISKT PERSPEKTIV	10
5	METOD	12
5.1	URVAL	12
5.2	GENOMFÖRANDE	12
5.3	ANALYS OCH BEARBETNING	13
5.4	ETISKA PRINCIPER	13
5.5	VALIDITET OCH RELIABILITET	14
6	RESULTAT	15
6.1	PEDAGOGERNAS SYN PÅ FÖRHÅLLNINGSSÄTT OCH BEMÖTANDE	15
6.1.1	<i>Att utgå från barnens intresse</i>	15
6.1.2	<i>Att ha ett inkluderande arbetssätt</i>	15
6.1.3	<i>Att visa tydlighet och ha struktur och inte prata för mycket</i>	16
6.1.4	<i>Att visa omsorg om det enskilda barnet och att ställa krav i små steg</i>	16
6.1.5	<i>Att visa respekt för individen</i>	17
6.2	PEDAGOGERNAS SYN PÅ OLIKA ARBETSMETODER	18
6.2.1	<i>Att använda intensivträning</i>	18
6.2.2	<i>Att använda sig av lekträning</i>	18
6.2.3	<i>Att använda sig av konkret material</i>	19
6.3	PEDAGOGERNAS SYN PÅ LIKABEHANDLINGSPLANENS BETYDELSE FÖR DET EGNA ARBETET	20
7	DISKUSSION	23
7.1	RESULTATDISKUSSION	23
7.1.1	<i>Förhållningssätt och bemötande</i>	23
7.1.2	<i>Arbetsmetoder</i>	24
7.1.3	<i>Likabehandlingsplanen</i>	25
7.2	METODDISKUSSION	25
7.3	DIDAKTISKA KONSEKVENSER	26
7.4	FORSKNING	26
8	REFERENSER	27
	TACK	

1 Inledning

Denna uppsats handlar om några specialpedagogers beskrivning av sitt arbete med förskolebarn med diagnosen autism. Under mina år som barnskötare har jag i barngrupper fått arbeta med flera barn som har särskilda behov, där har bland annat barn med diagnosen autism förekommit. På så sätt har intresset kring att lära mig mer om detta område och också skriva om detta ämne vuxit fram. Intresset förstärktes under kursen i specialpedagogik. Då jag är intresserad av den pedagogiska delen av specialpedagogens arbete med barnen har jag valt att utgå ifrån vad specialpedagoger tänker kring förhållningssätt och bemötande när de ska arbeta med barn som har detta funktionshinder.

En diskussion som förekom i mitt arbetslag i förskolan är hur såväl styrdokumentet som skollagen, läroplanen och likabehandlingsplanen för barn med diagnosen autism ska kunna bli en del av arbetet. Enligt Diskrimineringsombudsmannen (DO), Barn och elevombudsmannen (BEO) samt Skolinspektionen, skall alla barn behandlas lika och ha lika värde. Enligt dokumenten handlar det om att skapa en förskola som är ”fri från särbehandling, trakasserier och kränkande handlingar”, men det handlar också om att stödja ”barns lika mänskliga rättigheter” (DO, BEO och Skolinspektionen, 2009, s.2). Skolverket tar i Skollagen (2010, s.31) ”upp att barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling, ska ges det stöd som deras särskilda behov kräver”. I Lpfö 98 (reviderad 2010, s. 4) står att i förskolan ska man arbeta för att grundlägga och förankra de värden som finns i samhället. Inom det specialpedagogiska området används idag begreppen inkludering och exkludering för att beskriva synen på hur barn med särskilda behov skall kunna ingå i förskolans och skolans verksamhet på ett likvärdigt sätt (Egelund, Haug och Persson, 2006). Författarna menar att skolan och förskolan får lägga om sin verksamhet så att den anpassar sig så bra som möjligt för alla barn som ska gå där. Mitt intresse i denna studie riktas mot hur specialpedagogens arbete kan bidra till att barn med diagnosen autism inkluderas i förskolans verksamhet.

2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna undersökning är att undersöka och analysera hur några specialpedagoger i förskolan arbetar med de barn som har fått diagnosen autism. Målet är att förstå hur specialpedagoger förhåller sig till och bemöter dessa barn i förskolan.

Frågeställningar

1. Vilket förhållningssätt och bemötande har dessa specialpedagoger i sitt arbete med barn som har fått diagnosen autism?
2. Vilka arbetsmetoder använder sig dessa specialpedagoger av när de arbetar med barn som har fått diagnosen autism?
3. Hur upplever dessa specialpedagoger att förskolans likabehandlingsplaner efterlevs i förskolan, när det gäller barn som har fått diagnosen autism?

3 Bakgrund

I svenska förskolor finns barn både med och utan funktionshinder, barn med autism är en grupp som förekommer. I detta kapitel ges en beskrivning av hur autism definieras idag, men även hur det sett ut historiskt, det görs en genomgång av specialpedagogisk forskning.

3.1 Autism

3.1.1 Begreppsdefinition

Åström (2009, s. 40) skriver att begreppet autism kommer ifrån grekiskan och betyder "själv". Detta funktionshinder beror på en hjärnskada och utmärks bland annat av en allvarlig kontaktstörning men även ett försjunkande i det egna jaget. För att definiera autistiskt syndrom finns det fyra huvudkriterier. Det första är en allvarlig begränsning kring förmågan till ömsesidigt socialt samspel. Det andra kriteriet är en svår avvikelse i kommunikationsutvecklingen samt språket. Det tredje kriteriet är begränsade repetitiva och stereotypa beteendemönster, intressen och aktiviteter. Det fjärde kriteriet är en tidig debut av autism, omkring tre års ålder. Autism uppträder i två former. Den första formen är schizofren autism och den andra formen är infantil autism eller autistiskt syndrom. Dessa former har ingen relation med varandra.

3.1.2 Historiska perspektiv kring autism

Rubin (2006, s.21) skriver att Leo Kanner hämtade termen autism från den schweiziske psykiatern Eugen Bleuler (1857-1939). Eugen Bleuler härledde år 1911 autism ur det grekiska ordet autos (själv), utifrån att han studerade schizofrena patienters isolering ifrån verkligheten. Gillberg (2005, ss. 11-12) anser att människor med autism finns i olika kulturer och att autism hos barn förekommer i alla sociala miljöer. Han uttrycker att det finns en mängd myter om autism, om sjukdomens orsaker, om barnen och inte minst deras föräldrar. En hel del av de här myterna grundar sig på felaktiga föreställningar, som att autism skulle vara en sjukdom, typisk för västerlandet och överklassmiljöer. Kanner (Gillberg 2005) ansåg att en av sjukdomens grundorsaker ansågs vara kyliga relationer mellan barn och mamma. En annan orsak var att barnet medvetet skulle ha dragit sig undan in i ett skal för att på så sätt skydda sig mot omvärldens ondska.

Rubin beskriver en rad särdrag som han ansåg vara utmärkande för vissa barn med autistiska drag. Han redogjorde för en bristande förmåga att ingå i naturliga relationer och situationer. Kanner observerade vidare att barnen var likgiltiga för andra människor och isolerade sig från omgivningen. Han såg också en störd språklig utveckling, där det inte förekom något tal alls eller ekolali, så kallade papegojliknande härmningar. Han såg även ett tvångsmässigt motstånd mot förändringar samt en överkänslighet för yttre stimulans (Rubin 2006, s.21).

Wing (2009, s. 20) tar upp att omkring år 1944 publicerade barnläkaren Hans Asperger en artikel om en grupp barn och ungdomar som hade ett annat beteendemönster, och detta kallade han för Aspergers syndrom. De drag som han såg liknade Kanners observationer. Det som tillkom i Aspergers artikel var specialintressen hos barnen, som tågtidtabeller och god grammatik. Andra saker som han såg var ett enformigt tal, dålig motorisk koordinationsförmåga, specifika inlärningssvårigheter på ett eller två områden samt en påfallande brist på sunt förnuft. Hans Asperger upptäckte att föräldrarna inte iakttog några avvikelser hos sina barn

förrän vid tre års ålder eller när barnen började skolan. Han skrev att hans syndrom skiljde sig från Kanners, men medgav ändå att det fanns många likheter.

3.1.3 Psykiatriska diagnoser

Autism som begrepp har ägnats mycket intresse och nu finns det internationellt ganska god enighet om vad som gäller kring diagnoskriterier, det vill säga autistiskt syndrom, infantil autism och Kanners syndrom. Gillberg (2005, ss.19-20) uttrycker vidare att det första kriteriet är en kraftig begränsning av förmågan till ömsesidig social interaktion. Det andra kriteriet är kraftig begränsning av förmåga till ömsesidig kommunikation, där det inkluderar begränsning kring språkförståelse, gestförståelse och symbolförståelse men även svårigheter och avvikelser när det gäller att uttrycka sig verbalt och icke verbalt. Det tredje kriteriet är enligt Gillberg ett kraftigt hinder i beteenderepertoaren samt förmågan att fantisera, underliga rutiner eller ett avvikande lekbeteende.

Wing (2009, ss. 22-23) skriver att det var först på 1960-talet som det kom nya uppfattningar om autism. Hon anser att forskningen utgick från normala barns utveckling och språkstörningar. Man började även forska kring Kanners autism. Detta bedrevs speciellt av Michael Rutter och hans kollegor som kom med stora förändringar kring autism. Michael Rutter och hans forskning påvisar att beteendet hos barn med autism kan förklaras som en följd av utvecklingsstörningar, som kan uppstå vid födseln eller i den tidiga barndomen. Wing menar att på 1970 och 1980-talet började idéerna kring Kanners autism, en del av ett större autismspektrum, att tas på allvar. Wing anser att de förändringar i uppfattningarna kring autism framkommer i de två diagnosmanualer för psykiatriska och beteendemässiga störningar. Den första heter International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD) och publiceras av Världshälsoorganisationen. Den andra manualen kommer ifrån den Amerikanska Psykiaterföreningen Diagnostic and Statistical Manual.

3.1.4 Diagnosens betydelse

Johannisson (2009, ss.30-31, 40) skriver att ordet diagnos kommer från grekiskans diagnosis. Betydelsen av ordet är särskiljande, bedömning och kunskap. Diagnosen har en egen makt och representerar en bekräftelse inför omvärlden och det egna jaget. Den kan ge avlastning från ångest, ansvar, skuld och fungera som en tröst men också innebära förlust och utanförskap. Johannisson anser vidare att en diagnos kan bekräfta för läkaren hans/hennes kompetens. För både läkare och patienter representerar diagnosen en bakomliggande orsaksförklaring. Johannisson skriver att diagnosen i första hand är ett sätt att förstå eller förhålla sig till en sjukdom eller avvikelse med en given tyngdpunkt, ett givet kunskapsläge och ett bestämt meningsbärande sammanhang. Men också att både medicinska diagnoser och själva sjukdomserfarenheten speglar samtidens sociala och kulturella koder. Diagnosen uttrycker även värderingar, normer, hotbilder, människosyn, klass och könsstrukturer.

Sammanfattning

Ordet autism kommer ifrån grekiskan och betyder själv. Detta funktionshinder beror på en hjärnskada och utmärks av en allvarlig kontaktstörning. Människor med autism finns i olika kulturer och autism förekommer i olika sociala miljöer. Ordet diagnos kommer från grekiskan och betyder särskiljande, bedömning och kunskap. Diagnosen har en egen makt men är

även en bekräftelse inför omvärlden och det egna jaget. Den kan ge avlastning från ångest, ansvar och skuld och fungera som en tröst.

3.2 Specialpedagogik

I förskolan är integrering och inkludering viktiga begrepp kring arbetet med barn som har diagnosen autism. I detta kapitel ges en beskrivning av olika synsätt på integrering och inkludering men även på specialpedagogiska arbetsmetoder.

3.2.1 Integrering och inkludering

Begreppet integrering och inkludering används för att till exempel beskriva olika sätt att organisera verksamheter för barn med behov av särskilt stöd.

Svenska Uneskorådet (2006, ss. 7-8, 15-16) skriver att Salamancadeklarationen och Salamanca + 10 (en uppdatering av Salamancadeklarationen) är en deklARATION som handlar om hur man på ett bra sätt ska organisera undervisning för elever i behov av särskilt stöd. Deklarationens starkaste dokument är FNs barnkonventioner. I handlingsramen för undervisning av elever med behov av särskilt stöd, står det bland annat att dessa barn bör omfattas av de allmänna undervisningssystem som byggts upp för majoriteten av barn. Detta har skapat kunskapen om "en integrerad skola". Den integrerade skolans uppgift är att utveckla en pedagogik där barnet är i centrum. Det står även i Salamancadeklarationen att den grundläggande principen i den integrerade skolan är att alla barn ska undervisas närsomhelst och tillsammans, oberoende av vad de har för eventuella svårigheter och inbördes skillnader.

Emanuelsson (2004, s. 115) skriver att integrering är något som förekommer i en grupp, i gemenskapen mellan människor. Processer som berör och gäller för alla i det sammanhang där integrering förväntas växa fram, är målsättningen. Alla ska om möjligt bli behandlade som likvärdiga, helt och fullt delaktiga i gruppens gemenskap. För att inse svårigheter som uppstår i denna gemenskap, i ett helhetsperspektiv, kan man därför inte bara eller inte ens i första skedet, leta efter orsaker till det uppkomna problemet i individdiagnoser. Det gäller att både se till individ och situation, där situationen i hög grad är något som man delar tillsammans med andra. Begreppet integrering kan också enligt Emanuelsson (2004, s.11) stå för utvecklingsprocesser som leder mot målet integration, vilket innebär en gemenskap där alla har sin naturliga tillhörighet och lika värde. Enligt Emanuelsson innebär denna syn på integration att man utgår ifrån en demokratisk människosyn där olikheter ses som en tillgång.

Begreppet den inkluderande skolan ger förväntningar på en mer individuell inriktning i undervisningen, enligt Egelund, Haug och Persson (2006, s.60). Inom det specialpedagogiska området har begreppet tillämpats så att man på bästa sätt kan ta hand om de individer som får en sådan undervisning. De menar att skolan får lägga om hela sin verksamhet så att den anpassar sig så bra som möjligt för alla som ska gå där. I forskningsrapporten "Den motsägelsefulla specialpedagogiken" diskuterar Rosenkvist (2007,s.114) kring Bengt Perssons (1998) förslag till analysmodell med två olika perspektiv. Det ena perspektivet kallas för kategoriskt. Det uttrycker forskning och andra verksamheter som utgår från att placera berörda och andra personer i väl valda kategorier. Det andra kallas för relationellt perspektiv. Här ses miljön som orsak till svårigheter som är förknippade med berörda personer. Den vanliga pedagogiken och specialpedagogiken blir två samarbetspartners som motiverar att förändra elevens

undervisningsmiljö. Det innebär att skolans olika parter börjar kommunicera med varandra utifrån elevens bästa.

3.2.2 Specialpedagogiska arbetsmetoder vid autism

Gerland och Aspeflo (2009, s.114) anser att barn med autism ibland har svårt att se mening i det som är mer eller mindre självklart för jämnåriga barn. Extra tydligt blir det i rutinsituationer som till exempel vid matbordet och påklädning. De anser att när vi ser att ett barn har svårigheter i att se mening med det som är självklart för jämnåriga kan man på ett tydligt sätt använda bilder.

Gerland och Aspeflo (2009, s.114) tar upp att med bilderna visar man vad som kommer att hända under dagen och i vilken ordning det sker, detta genom att sätta upp bilderna som ett schema. Bilderna gör att barnet kan fokusera. Bilderna är konkreta och hjälper barnet att ta ett steg i taget. Även en rutinsituation som påklädning kan bli svår för ett barn som har en autistisk diagnos. I förväg kan en bild visas och för vissa barn räcker det med att se bilden för att de ska veta vad de ska göra. Andra barn behöver ta med sig bilderna så att de kan ha bilden som hjälp för att komma ihåg vad de ska göra. De skriver sedan att barnet tar bilden från sitt schema och går till sin hylla i hallen. Där finns en likadan bild, barnet kan jämföra bilderna och se att de är lika. Graden av tydlighet varierar. För vissa barn räcker det med en bild på gården eller skogen för att de ska fixa hela processen, att klä sig och gå ut. Andra behöver mer tydlighet i små steg. En del barn kan behöva en mer stiliserad symbolisk bild, andra kanske behöver ett fotografi på sina kläder.

Beyer och Gammeltoft (1994, ss. 8, 43-45) uttrycker att leken har en väsentlig betydelse kring barns utveckling. I leken ingår det glädje, den är till naturen meningsfull och bidrar till den allmänna utvecklingen kring personlighetens olika sidor. Leken upptar en stor tid av ett barns liv och ofta minns människor sin barndom som en tid som var lekfull. Beyer och Gammeltoft uttrycker att alla barn inte har samma möjligheter till lek. Barn kan bli utestängda från leken på grund av sociala faktorer och för att de på ett psykologiskt sätt fungerar annorlunda. Barn med autism tillhör den kategorin. Den här gruppen av barn förstår inte själva lekens möjligheter. Författarna skriver i boken en symptomtriad som består av social interaktion, kommunikation och föreställningsförmåga att dessa tre färdigheter är viktiga för leken. Detta är förmågor som barn med autism har svårigheter med. Det är pedagogernas ansvar att arrangera leksituationer kring dessa barn som utgår från deras specifika behov. Författarna beskriver vidare att arbets- och lekredskap bör väljas med stor omsorg på samma sätt som en hantverkare väljer sina verktyg. I allmänhet är lekens första tema kontakt och utforskande. Vid arbete med barn som har autism måste miljön/omgivningen tillrättaläggas så att kontakten och utforskandet ska bli så lockande som möjligt för barnet. Här får därför iscensättningen en stor betydelse. Med iscensättning menas att tydliggöra scenen för leken. Detta innebär att barnet ska skapa sig en så aktiv roll som möjligt. Här är det bra om den vuxne tar på sig regissörsrollen och ger barnet det stöd som behövs.

3.2.3 TEACCH – program för undervisning av barn och ungdomar med autism.

Mesibov, Shea och Schopler, (2007, ss.112-113, 115) tar upp att TEACCH, (Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children), är ett program som syftar till att ge personer med autism rutiner och struktur så att de kan skapa en mening i sin vardag. En annan viktigt del inom TEACCH är att utveckla personens förståelse för att det är

trevligt och meningsfullt att interagera med andra människor. Den kommunikativa handlingen ska vara lätt att förstå av den person som mottar den. Därför är det viktigt att föräldrar och lärare lär sig att känna igen och förstå de kommunikativa handlingarna. Metoderna inom TEACCH-programmet är att ordna miljön för det autistiska barnet så att han/hon vet vad som ska göras, var man ska vara, hur länge en aktivitet ska hålla på och vad som händer sedan. Dessa metoder gör det möjligt för barnet att förstå var de befinner sig i den fysiska omvärlden. Först då kan de koncentrera sin uppmärksamhet på meningsfulla föremål och personer, samt ägna sig åt aktiviteter i en förutsägbar agenda. Barnens värld blir tillräckligt systematisk för att de ska kunna lära sig att koppla ihop såväl bildbara som känslofulla beteckningar som är meningsfulla perspektiv. Dessa metoder är till för att göra elevernas omgivning mer begriplig och förutsägbar samt att främja utvecklingen av spontan kommunikation. Programmet tar hjälp av objekt och aktiviteter som barnet är intresserad av och ger tillfällen till många val. För de elever som börjat lära sig att förknippa beteckningar kring meningsfulla föremål och aktiviteter i sin vardag, är det viktigt att använda verkliga och metodiska objekt.

Skokut, Robinson, Openden och Jimerson (2008, s.103-104) tar i sin forskning upp att TEACCH har fokus på att strukturera klassrumsundervisningen, men även att hjälpa barn med autism att lyckas i skolan. Schopler menar att det finns fyra viktiga inslag i en strukturerad undervisning. Fysiska organisationsscheman, individuella arbetssystem samt uppgiftens organisation och individuellt arbete. Enligt Schopler et al. (1995) består scheman av fysiska föremål av bilder eller ord och beror på vilken utvecklingsnivå och vilket behov barnet har. Det här programmet kan hjälpa barn med autism att minimera problem med uppmärksamhet, men även minne, tid, organisation och språk. Detta program kan också hjälpa barnen till självständighet och motivation. De här barnen kan arbeta självständigt med hjälp av bilder. Ett bildschema där barnen ser vilket arbete som ska göras, hur mycket som är kvar att göra och där de även ser när arbetet är avslutat. Inom TEACCH-strategin finns det ytterligare strategier att erbjuda. TEACCH är ett skolbaserat program för autism och att det har funnits i årtionden. Det råder oklarheter om hur väl TEACCH-metoden fungerar i en inkluderande skolmiljö.

3.3 Styrdokument

Förskolans verksamhet regleras av olika styrdokument. I detta kapitel kommer en redogörelse av skollagen, läroplanen och likabehandlingsplanen som används inom förskolan.

3.3.1 Skollagen

Skollagen innehåller bestämmelser om skolväsendet och omfattar skolformerna förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildningar för vuxna och utbildning i svenska för invandrare (Skolverket, 2010, s.1).

I skollagen 4:e kapitlet står det att enligt systematiskt kvalitetsarbete på enhetsnivå, ska planering, uppföljning och utveckling av utbildning ske på förskole som skolenhetsnivå. Det står att kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras med medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Det står också att barn i förskolan, och skolelever samt deras vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet (Skolverket, 2010, s.15,30).

Skollagen (2010, s.31) tar i §9, (paragrafen om särskilt stöd), upp ”att barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl, behöver särskilt stöd i sin utveckling, ska få det stöd som deras sär-

skilda behov kräver”. Det innebär att om det från förskolans personal, ett barn, ett barns vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att barnet är i behov av särskilt stöd, ska förskolechefen se till att barnet får detta stöd. Stödet ska utgå ifrån det individuella barnets behov. Barnets vårdnadshavare ska dessutom ges möjlighet att delta vid utformningen av dessa särskilda stödinsatser.

3.3.2 Läroplanen

I läroplanen Lpfö 98 (reviderad 2010, ss. 5, 8, 11) står det att den pedagogiska verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan, även till de barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd. Stödet ska utformas med hänsyn till barnets egna behov och förutsättningar. Vidare kan i läroplanen läsas att alla barn skall få uppleva den tillfredsställelse som fås av att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få känna sig som en tillgång i gruppen. Läroplanen tar också upp att förskolan skall sträva efter att varje barn ska få utveckla en förmåga att ta hänsyn, att leva sig in i andra människors situation, samt en vilja till att hjälpa andra. Förskolan ska uppnå att varje barn utvecklar en förståelse för att alla människor är lika värda, oavsett kön, social bakgrund, etnisk tillhörighet, religion, annan trosuppfattning, sexuell läggning samt funktionsnedsättning. Skolverket skriver i läroplanen för förskolan att arbetslaget ska ge stimulans, uppmärksamhet och särskilt stöd till de barn som har svårigheter av olika slag. Den tar även upp att arbetslaget ska samarbeta för en god miljö, som reflekterar utveckling, lek och lärande.

3.3.3 Likabehandlingsplanen

I varje förskola och skola ska det finnas en likabehandlingsplan. Syftet med planen är att den skall bidra till att skapa en förskola fri från diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Likabehandlingsarbetet skall regleras utifrån två regelverk, Diskrimineringslagen och Skollagen kapitel 14a. Skolinspektionen anser att det varje år ska upprättas två planer för likabehandlingsarbetet, en så kallad likabehandlingsplan, enligt diskrimineringslagens tredje kapitel §16, samt en plan mot kränkande behandling, enligt Skollagen kapitel 14a, paragraf §8. Enligt Skolinspektionen kan dessa båda planer sammanföras till en, så länge innehållet uppfyller kraven från båda planerna. Enligt Skolinspektionen finns det många fördelar med att föra ihop dessa planer, eftersom arbetet mot diskriminering, trakasserier och mot kränkande behandling har många likheter. I en likabehandlingsplan ska det finnas en röd tråd mellan vision, nulägesanalys, kartläggning, tydliga mål, konkreta åtgärder, uppföljning och utvärdering (DO, BEO och Skolinspektionen 2009, s.2,22,25).

4 Teoretiskt perspektiv

I följande kapitel tas studiens teoretiska perspektiv upp. I undersökningen ligger fokus på Bengt Perssons perspektiv på skolsvårigheter som en teoretisk utgångspunkt. Hans beskrivning kring det kategoriska och relationella perspektivet är lämpligt för undersökningen kring hur specialpedagoger tänker och bemöter barn som har fått diagnosen autism. I denna studie handlar det om hur specialpedagoger beskriver detta arbete.

Persson (2009, ss.164-166) skriver att skola och utbildning är motsägelsefulla verksamheter. Han skriver att skolan skall vara likvärdig för alla samt att den skall stödja variation och mångfald. Han anser vidare att skolan skall ge en likvärdig utbildning till alla och möta individens olikheter. När utbildningen skall anpassas till individuella förutsättningar, uppstår problem, då målen ofta har varit omöjliga att uppnå. Problemet är att skolan styrs av samhällets föresats och målmedvetenhet. Samhället säger inte hur dessa mål ska uppnås i verkligheten. Denna problematik är klassisk inom pedagogiken och specialpedagogiken. Ett sätt att uppnå målen är att erbjuda elever specialundervisning, vilket ofta har lett till avsteg från skolans läroplan. Det innebär att vissa elever har fått en inofficiell läroplan, som är anpassad efter det som de bedöms vara kapabla att klara av. Persson konstaterar att specialpedagogisk verksamhet i grundskolan utgör en del av skolans differentiering, så kallad särskiljning av elever. Valet av elever till specialundervisning sker kortsiktigt och har sin grund i en akut problembild. En del elever har en diagnos och en del har individbundna svårigheter. Specialundervisningen blir som en överlappning mellan samhällets mål och verkligheten av skolans arbete. De åtgärder som använts för att komma till rätta med problemet har varit specialundervisning i klasser med speciella grupper.

Om det är så specialpedagogik bedrivs i skolorna, så finns det skäl att diskutera en modell som bygger på att verksamheten skall ses relationellt. Med relationellt perspektiv menar Persson, att specialpedagogiskt arbete i skolan ska växelverka med övrig pedagogisk verksamhet. Vidare ska ett relationellt perspektiv ta hänsyn till elevernas arbetsmiljö. Det vill säga att miljö kan påverka elevers lärande. Motsatsen till ett relationellt perspektiv är ett kategoriskt perspektiv. En elevs prestationsförmåga är beroende av dess förutsättningar, som till exempel svåra hemförhållanden eller låg begåvning (Persson, 2009, s. 167,169).

Det har gjorts förändringar i den grundläggande lärarutbildningen och specialpedagogisk påbyggnadsutbildning, för att få fokus på relationellt perspektiv. Det som har varit till nackdel för detta perspektiv är tidsaspekten. När det gäller specialpedagogisk verksamhet i skolan, är det någonting som sker akut. När problemet uppstår skall insatser göras snabbt och under en kort period. Därför har specialpedagogiken än idag på ett flertal skolor fortfarande ett kategoriskt perspektiv. Det innebär att lösningarna för barnet blir kortsiktiga, undervisningscentrerade och att problemet alltid finns hos barnet. Till detta står det relationella perspektivet som innebär långsiktighet och anpassning av undervisning utifrån barnets förutsättningar. I det relationella perspektivet ser man till helheten, fokuserar på barnet, pedagogen och lärandemiljön (Persson, 2009, s. 169).

	Relationellt perspektiv	Kategoriskt perspektiv
Uppfattning av pedagogisk kompetens	Förmåga att anpassa undervisning och stoff till skilda förutsättningar för lärande hos eleverna	Ämnesspecifik och undervisningscentrerad
Uppfattning av specialpedagogisk kompetens	Kvalificerad hjälp att planera in differentiering i undervisning och stoff.	Kvalificerad hjälp direkt relaterad till elevers uppvisade svårigheter.
Orsaker till specialpedagogiska behov	Elever i svårigheter. Svårigheter uppstår i mötet med olika företeelser i uppväxt och utbildningsmiljön.	Elever med svårigheter. Svårigheter är antingen medfödda eller på annat sätt individbundna
Tidsperspektiv	Långsiktigt	Kortsiktigt
Fokus för specialpedagogiska åtgärder	Elev, lärare och lärandemiljö	Eleven
Förläggning av ansvaret för specialpedagogisk verksamhet	Arbetsenheter,(-lag) och lärare med aktivt stöd från rektor.	Speciallärare, Specialpedagoger och elevvårdspersonal.
<i>Konsekvenserna för skolans specialpedagogiska verksamhet beroende på perspektivval</i>		

(Figur 1)

(Persson,2009,s.167).

5 Metod

I detta kapitel ges en redogörelse av den kvalitativa metod som använts i undersökningen.

Undersökningen är kvalitativ och använder intervju som redskap för datainsamling. I en kvalitativ undersökning är det viktigt att de personer som ska intervjuas har god kunskap inom ämnet som studeras. Intervjuerna i undersökningen har varit strukturerade och frågorna till respondenterna formulerades och skickades i förväg. Enligt Løkken och Søbstad (1995, s.97) innebär en strukturerad intervju att frågorna ska komma i en viss ordning som i förväg bestämts och som jag ska hålla mig till.

Inför undersökningen ställde jag mig frågan kring vilka som skulle ingå i undersökningsgruppen. Ett viktigt krav som fanns var att respondenterna skulle ha kunskap och erfarenhet kring undersökningsområdet. Enligt Kihlström (2008, s. 49) är det viktigt att tänka på vilka som ska ingå i undersökningsgruppen samt att personerna har erfarenhet inom det område som är tänkt att undersöka.

När jag använder intervju är det viktigt att undvika ledande frågor under intervjun eller att på andra sätt påverka respondentens svar. Kihlström (2007, s. 49) tar upp vikten av att inte leda intervjun eller ställa ledande frågor vid en kvalitativ intervju. Hon anser att ett sätt kan vara att fundera över sin egen förförståelse.

5.1 Urval

Undersökningen inriktade sig på specialpedagoger som arbetar på en förskola samt på en habilitering. Habilitering är en arbetsplats där det arbetar specialpedagoger och annan stödpersonal som samverkar och hjälper barnen och personalen i förskolan. På habiliteringen arbetar det fem specialpedagoger varav fyra av dem är inriktade mot förskolan. De kommer in i verksamheten för att ge träning till barnen i den dagliga verksamheten eller kommer med råd till arbetslaget hur de ska arbeta med dessa barn. På förskolan finns det en resursavdelning där det arbetar två förskollärare och två specialpedagoger som är inriktade på åldern 3-5 år. I min undersökning deltar dessa två specialpedagoger. De andra tre specialpedagogerna arbetar i en habilitering.

Genom urvalet ville jag få en uppfattning om specialpedagogerna hade olika eller samma uppfattning kring bemötande, förhållningssätt, likabehandlingsplan samt arbetsmetoder, oberoende av vilken institutionsform de arbetar inom. Jag valde ut de här specialpedagogerna som deltagare till min undersökning genom personlig kännedom. Jag bedömde att de besatt kunskap och erfarenheter rörande ämnet som avhandlas i denna uppsats.

Barngruppen i förskolan består av 12 barn, i den ingår det både barn med funktionshinder och utan funktionshinder. Det finns tre barn som har diagnosen autism och några barn har kombinerade handikapp eller andra rörelsehandikapp

5.2 Genomförande

I undersökningen användes kvalitativa intervjuer som metod. Först gjordes en provintervju och respondenten meddelades även syftet med provintervjun. Lantz (2007, s 60) skriver att det underlättar i undersökning att utföra provintervjuer, hon anser dessutom att det är viktigt att den intervjuade bör få veta att syftet är att granska den kommande intervjuens uppläggning

och tillförlitlighet. En tydlig ram med fasta frågor var viktigt i min undersökning och gjorde att intervjudeltagna kände sig lugna men även att de visste vad som skulle tas upp under intervjutillfället. Lantz (2007, s.69) uttrycker att det är viktigt att ha en tydlig ram. Hon anser att ramen ger struktur åt det som ska göras och inte göras under intervjutillfället. Lantz menar även att ramen tar upp vad man ska prata om under intervjun. Genom intervjuerna kan svaren i frågeställningen besvaras och syftet med undersökning uppfyllas. Till intervjuerna var frågorna formulerade i förväg, vilket medförde att specialpedagogerna var styrda till frågeställningarna. Enligt Kihlström (2008, s. 49) är det viktigt att veta intervjuens syfte och att den slutligen avslutas med preciserade frågeställningar.

Missivbrev gavs till intervjudeltagarna och de fick även muntligen förklarat vad det innebar. Jag ringde upp respondenterna på habiliteringen och pratade även med dem. Intervjudeltagarna visade stort intresse för att delta i undersökningen. Frågorna genomgicks metodiskt och deltagarna fick alltid prata till punkt innan nästa fråga ställdes, en så kallad strukturerad intervju. Jag utförde intervjun i ett samtalsrum där intervjudeltagarna och jag kunde sitta ostörda. En bandspelare användes för att dokumentera deltagarnas svar för att vid senare tillfällen lättare kunna ta del av det som deltagarna uttryckt. Detta för att min egen tolkning inte skulle påverka själva undersökningen, vilket i sin tur ökar validiteten och trovärdigheten i undersökningen. Dokumentationen underlättar arbetet och ger större trovärdighet när materialet ska transkriberas och resultatet skrivas. Kihlström (2008, s. 51) redogör för att bandspelare är bra att använda sig av vid intervjuer eftersom allt som intervjudeltagaren säger kommer med, men även att den intervjuade får höra sina egna frågor.

5.3 Analys och bearbetning

För att bearbeta och analysera insamlat material till undersökningen har materialet från intervjuerna gått igenom. Vid dessa tillfällen har jag lyssnat och läst igenom materialet flera gånger för att höra och se mönster i de olika svaren. Jag skrev sedan ner svaren exakt så som intervjupersonen sagt för att det inte skulle uppstå några missuppfattningar. Efter det sorterades materialet och jag utgick ifrån det som ansågs vara väsentligt för frågeställningarna. Enligt Lantz (2007, s.107) är rådata den sammanlagda mängden fakta som har framkommit under intervjun och som kommer att fungera som underlag för undersökningen. Hon tar vidare upp att det är viktigt att ta bort sådant som inte är väsentligt för att besvara frågeställningen. Samtliga fem intervjuer pågick vardera i cirka 20 minuter. Direkt efter intervjutillfällena transkriberades materialet för att lättare kunna få ihop vad som sagts och sätta ihop dem till en helhet. Vid intervjutillfällena meddelades deltagarna att materialet skulle bli transkriberat när intervjuerna var färdiga. De inspelade intervjuerna lyssnades igenom flera gånger för att jag inte skulle missa något. Dessa inspelningar gjorde att det blev lättare vid analyseringen och den slutliga sammanställningen av undersökningens resultat.

5.4 Etiska principer

Undersökningen tar hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska (2002) principer. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Informationskravet innebär att de som deltar i en undersökning skall informeras om syftet. Detta har uppfyllts genom att missivbrev delades ut till intervjudeltagarna, i detta togs upp om forskningsuppdragets syfte. Nästa princip är samtyckeskravet, där deltagarna i undersökningen skall upplysa om att de har rätt att bestämma kring sin egen medverkan. Här fick mina deltagare själva ta ställning till hur länge de ville delta i min undersökning, men även säga ifrån om de inte ville fortsätta intervjun. Undersökningen tar även hänsyn till konfidentialitetskra-

vet, vilket innebär att personuppgifterna förvaras på ett sådant sätt som gör att obehöriga ej kan ta del av dem. Jag meddelade mina deltagare att det inte skulle gå att identifiera dem i min undersökning. Den sista principen är nyttjandekravet, som innebär att de uppgifter som är insamlade om enskilda människor endast får användas kring forskningsändamålet. Jag meddelade mina deltagare i intervjun att det här materialet endast används för min undersökning.

5.5 Validitet och reliabilitet

Validitet handlar, enligt Kihlström (2008, s. 231) om studiens giltighet och att i studien studerar det som avses att undersöka. Hon tar vidare upp att validitet handlar om att pröva sina instrument och detta kan ske genom att göra en provintervju. Kommunikerbarheten är också viktig enligt Kihlström, det vill säga att den som läser undersökningen ska förstå vad som skrivs samt förstå resultaten. Jag gjorde en provintervju med andra deltagare för att se om mina frågor till den kommande undersökningen fungerade, vilket de gjorde. Kihlström skriver att det är viktigt att skriva på ett enkelt och konkret sätt i resultatdelen, för att de personer som ska ta del av undersökningen ska förstå. Jag har försökt att skriva tydligt i resultatdelen och inte för komplicerat för att det ska bli lätt för läsaren att ta till sig informationen.

Reliabilitet innebär att studien ska vara trovärdig, tillförlitlig och att intervjudeltagarna ska känna igen sig i det material som framställs. Där ska de få en så tillförlitlig uppfattning kring resultatet som möjligt. I reliabiliteten ingår också att inte ställa ledande frågor eller att på annat vis påverka resultatet. Løkken och Søbstad (1995, s.108) uttrycker att det tar lång tid att skriva ut intervjuerna ordagrant, samt vikten av att utskriften blir ordentliga och fullständiga. Exempelvis ingår det att ta ställning till hur utskriften påverkas beroende på tolkningen av svaren när jag lyssnade av ljudupptagningarna från intervjuerna. Därför lyssnades intervjuerna noggrant igenom flertalet gånger så att uppfattningen och tolkningen skulle spegla det som intervjudeltagarna hade sagt vid intervjutillfället.

6 Resultat

I detta kapitel ges en beskrivning av vad som framkom i undersökningen. Resultatet presenteras under tre rubriker: Pedagogernas syn på förhållningssätt och bemötande, Pedagogernas syn på arbetsmetoder i verksamheten samt Pedagogernas syn på likabehandlingsplanens betydelse. Personernas namn är påhittade och termen ”normala barn” används för barn utan funktionsnedsättning. Pedagogerna som arbetar på en habilitering beskrivs med bokstaven H och de som arbetar på en förskola skrivs med F.

6.1 Pedagogernas syn på förhållningssätt och bemötande

Under denna rubrik tas upp de områden som pedagogerna tagit upp som betydelsefulla i sitt bemötande av barn med diagnosen autism; Att utgå från barnens intresse, Att ha ett inkluderande förhållningssätt, Att visa tydlighet, ha struktur och inte prata för mycket, Att visa omsorg om det enskilda barnet, Att ställa och Att visa respekt för individen.

6.1.1 Att utgå från barnens intresse

Hanna anser att det är viktigt att barn med autism har stöd av sitt aktivitetsschema och att de har saker som de kan arbeta med. Hon tar också upp att det är viktigt att utgå ifrån barnets intresse och på så sätt utveckla en kommunikation. Hanna menar att ibland är det nödvändigt att provocera genom att ta bort alla intryck runt omkring och enbart fokusera på varandra.

Hanna F: Dels så har de sina scheman och att de har stöd med saker. Men att också jobba med det som är möjligt, vad är det här barnet intresserat av. På det sättet hitta aktiviteter och på sikt också en kommunikation. Det är på något sätt det som är grunden, att hitta ett sätt att kommunicera. Det är ju också det svåra. Där behövs lite provokation, att stänga ner, ta bort alla intryck runtomkring bara vara fokuserad jag och du. /.../

Hanna berättar att när hon skall använda ett nytt material så har de bestämt att det är en och samma person som introducerar materialet. Hon anser att när barnet väl vet hur materialet fungerar så behöver det inte alltid vara samma person som är med barnet. Det är främst vid själva inläringen av ett nytt material som det är viktigt.

6.1.2 Att ha ett inkluderande arbetssätt

Anna anser att det är viktigt att arbeta med kontakten, att hitta något som barnet är intresserat av och att sedan utgå ifrån det i arbetspasset.

Anna F: Från början måste kontakt fås med barnet, något intresse hos barnet, om det är tåg, kriterior eller vad det kan vara. Och försöka lägga in pass på dagen där intresset ingår och att ha bilder som ett typ av schema som de kan följa. Att utgå ifrån det som de tycker är kul och däremellan får man lägga in enskilda arbetspass eller arbetspass i grupp.

Anna anser att när det gäller integrering så är det möjligt att vända på det så att det inte alltid ska vara de barn som har autism som ska inkluderas och ingå i den gruppen med normala barn. Hon menar att vid en sångstund för barnen med diagnosen autism, kan de normala barnen bjudas in och välkomnas till sångsamlingen.

Anna F: När det gäller inkludering så tänker jag att i stället för att de barnen med autism hela tiden ska ingå i den andra gruppen så kan det vändas på, att till exempel ha en sångstund för de

barnen med autism som är uppgjord på ett speciellt sätt. Sedan när den stunden fungerar kan de vanliga barnen bjudas in och säga att ni är välkomna till vår stund, så att det inte alltid är barnen med autism som ska in i den andra gruppen, utan vända på det.

6.1.3 Att visa tydlighet och ha struktur och inte prata för mycket

Anna anser att det är viktigt att jobba med tydlighet, struktur och att inte prata för mycket. Hon anser att det ska finnas en tydlig början och ett slut i aktiviteterna med barnet. Hon anser att förhållningssättet ska vara tydligt. Anna anser att barnet hela tiden ska veta vad som förväntas av dem. Barnet ska inte behöva gissa eller tolka aktiviteten. På så sätt stöttas barnen i att så småningom själva börja kommunicera och kunna välja aktiviteter. Hon anser att det är viktigt att det hela tiden finns en vuxen i rummet för att barnet så småningom ska börja kommunicera, framförallt för att hjälpa och stödja barnet. Anna menar att det är ett långsiktigt mål att skapa kommunikation.

Anna F: Att strukturera upp situationer, som till exempel om vi ska vara i ateljén, så skall allting vara färdigt. Det ska se ut på ett visst sätt så att de vet att här tar jag min pensel, här tar jag min färg. De ska inte behöva gissa. Det ska vara tydligt för dem. De ska veta vad som förväntas av dem på så sätt stöttas de i att börja kommunicera själva och kunna välja. De ska ha en tydlig struktur inte lämnas för mycket fritt, bara vimsa runt.

Anna menar att struktur skapar tydlighet, trygghet och oron minskar hos barnet. Förväntningarna och kraven i situationen blir tydliga för barnet i miljön och även för pedagogerna.

Anna F: De ska också upptäcka att den här vuxna människan är här i rummet, för att så småningom börjar de kommunicera med mig. Att kommunikation är ett långsiktigt mål och det bör försökas hittas i alla situationer. Som till exempel, leker barnen med bilar så kanske jag sätter mig på billådan så att de måste putta bort mig, för att störa lite grann så att de får jobba lite för att kommunicera. Det är en annorlunda kommunikation från början. Men så småningom kan den utvecklas och att inte bara låta de leka och själv sitta bredvid, utan vara där hela tiden och greja med.

Annas sätt att resonera kring kommunikation är bra men hon kan tänka på att använda sig av konkreta bilder i situationen för att göra det mer visuellt för barnet. Det är lättare för barn med autism att få både visuell och muntligt kommunikation.

6.1.4 Att visa omsorg om det enskilda barnet och att ställa krav i små steg

Karin anser att alla ska få en god omsorg, möjligheter att lära och att barngrupper även ska lära av varandra. Hon anser att de normala barnen är bra förebilder och att barn med diagnos kan få hjälp i vardagsrutinerna när de ser hur de ska göra i olika situationer.

Karin H: Jag tycker att alla ska ha en god omsorg och en möjlighet till att lära, och det är viktigt att tänka på att få förebilder och då är vanliga barn bra förebild. De barnen behöver lära sig så mycket, som leka, äta, klä på sig och se hur det går till.

Karin anser vidare att det är viktigt att arbeta med krav och förväntningar i små steg med de barn som har diagnosen autism. De behöver träna många gånger för att memorera olika aktiviteter. Hon anser att de kan ha en annorlunda perception som påverkar motorisk uppfattning, språk, syn, hörsel och känsel. Karin menar också att ibland måste det undersökas vad det är som inte fungerar i situationen och tänka på vad det är barnet inte förstår.

Karin H: *Där handlar det om att ta det i små steg och att lära in i små steg och förstå att inläring är ofta en väldigt långsam process och att de behöver träna många gånger för att lära sig och komma ihåg. Jag tror att många har alldeles för höga förväntningar på sig. Jag tror att ha ett barn som har en sådan svårighet, perception som är helt annorlunda, som har en motorisk uppfattning som är helt annorlunda, som har ett språk som är helt annorlunda, är svårt. Syn, hörsel och smak och känsel kan ingå i det här med perception och de tar in sammanhanget så fragmentariskt, Jag tror att det är väldigt svårt att förstå. Jag kan själv känna att det är svårt, för de gör ju saker som vanliga barn gör men ibland så går det absolut inte. Vad är lämpligt att börja nysta i? Fundera på vad var det som gick snett och vad var det barnet inte förstod.*

Anna anser att helt andra krav och förväntningar på de barnen som har autism, får ställas, till exempel vid matsituationen. Då ställs krav på att barnen ska sitta ner när de äter och dela sin egen mat och sitta kvar. Det är svårt för dem som har autism. Vad är viktigast, att lägga en massa krav att barnet får i sig någon mat eller att barnet ska sitta kvar. Hon anser att det är viktigast att få i sig mat, även om det är bra att kunna sitta kvar vid ett matbord, till exempel för att i framtiden kunna gå på restaurang.

Anna F: *Jag tycker att helt andra krav och förväntningar på de barnen som har autism, får ställas. Till exempel vid matsituation, att ställa krav när de ska sitta ner, när de ska äta och kanske börja dela sin egen mat och sitta kvar till alla andra är färdiga, vilket är jättesvårt för de som har autism. Vilket är viktigast att lägga en massa krav eller att barnet får i sig någon mat. Eftersom det oftast är svårt, då är det viktigare tycker jag att få i sig mat. /.../ Men det går inte att sätta ribban så högt som med de andra barnen direkt, utan först börja med att få i sig mat och sedan trappa, upp likadant när det gäller påklädning. Det är inte möjligt att alltid ha samma krav alla dagar, har det varit en jobbig förmiddag med mycket utbrott och höga krav då får kraven sänkas, det är väldigt svårt att läsa av.*

Hon menar att ribban inte kan läggas så högt med de barnen som har autism, som med de andra barnen direkt, utan först börja med att få i sig mat och sedan trappa upp kraven. Om det vid påklädning till exempel är mycket skrik och barnet är ljudkänsligt, anser Anna att det är bättre att sänka kraven.

6.1.5 Att visa respekt för individen

Livia anser att förhållningsätt och bemötande ska vara att ha respekt för individen framför sig. Hon menar att det är viktigt att utgå ifrån barnets förutsättningar, vad som är möjligt och vad det handlar om att barnet ska lära sig. Livia uttrycker att det är viktigt att titta på vad som stressar barnet mest i miljön, är det ljud, ljus eller intryck som är jobbigt, eller kanske kläder som sitter åt för hårt? Livia anser att det är viktigt att utgå ifrån barnet framför sig och se vilka möjligheter detta barn har.

Livia H: *Ja, alltså förhållningssättet måste alltid vara att ha respekt för individen. Den jag har framför mig, att aldrig glömma bort att det här är ändå inte en autist utan det här är ett barn som har autism och barn är olika. /.../ Och att alltid utgå ifrån den individen, den lilla filuren framför sig måste vara det som är det viktiga känner jag. Det är ett så vitt spektra av svårigheter. /.../ Det kan vara oförmågan att överhuvudtaget kunna kommunicera med sin omgivning. När barnet inte talar om vad det tycker och tänker och då kanske det behövs, mer än annars, att rikta in sig på att observera, se hur reagerar han på det här, hur reagerar hon när det görs på det här sättet. Vad är det som stör eller stressar mest, är det ljud, är det ljus, är det synintryck,, är det jobbigt med kläder, som sitter åt. Tillbaka till individen, vem är den här filuren? hur gör jag för att se till att han eller hon får det så bra som möjligt?*

Moa anser att förhållningssättet och bemötandet beror på vilken nivå och typ av diagnos inom autismen som barnet har fått. Att jobba med bildstöd och tecken är sätt att skapa förståelse och sammanhang. Hon tycker också att det är viktigt att jobba med bemötande och förhåll-

ningssätt bland personalen och att ha mycket samtal kring barnen. Moa arbetar förutom med bildstöd också med alternativ kommunikation. Det är viktigt att vara flexibel i sitt bemötande och att tänka positivt kring och utgå ifrån det friska hos varje barn.

Moa H: Det är inte möjligt att ha samma bemötande kring alla barn utan det behövs flexibilitet i bemötandet. Förhållningssättet är att se det positiva, det friska. /.../ Det är lite utifrån varje barns behov. Det beror på vilken typ av diagnos inom autismen då som de har fått.

6.2 Pedagogernas syn på olika arbetsmetoder

Pedagogerna tar upp flera olika metoder som de använder i sitt arbete med de autistiska barnen. Att utgå ifrån barnens intressen, använda lekträning, att använda sig av konkret material och att använda ”Timstocken”.

6.2.1 Att använda intensivträning

Karin menar att hon har träning med barnen där hon jobbar och arbetar med barnen på förskolan strukturerat och under en lång tid. Hon anser att det är viktigt att det är samma moment som återkommer under denna period. I dessa situationer brukar även föräldrarna och personal från förskolan vara med. Hon lär personalen på förskolan en viss struktur, som till exempel hur de ska bygga med klossar med de barn som har diagnosen autism.

Karin H: Vi har barn som har intensivinlärning på habiliteringen en gång var fjortonde dag under en väldigt lång tid. Då kommer hela nätverket med föräldrar och personal från förskolan, sedan kan detta ses som en träningssituation och då är det väldigt tillrättalagt, personalen får lära sig en viss struktur och föräldrarna får lära sig en viss struktur.

Karin anser att det är viktigt med tydlighet i arbetssättet och att sättet att arbeta avgörs av vilken nivå barnet befinner sig på. Hon anser att de barn som har en utvecklingsstörning också har goda chanser till att lära om de får en bra strategi.

Karin H: Vi jobbar inom föräldrarnas uppdrag på habiliteringen och då bli det mer att prata om resurser. Hur kan bilder läggas tillräta så att de barnen mår gott av det? För det mår fler barn gott av med bildstöd och tydlighet. Kanske lite mera uppdelning i grupper, lite lugn och ro.

Karin berättar vidare att de jobbar utefter föräldrarnas uppdrag. Att mycket tid läggs på resurser och att ställa i ordning med bilder som stöd för att hjälpa barnet och hon anser att barnet mår gott av det. Karin säger vidare att det är bra att jobba i vardagssituationer och i mindre grupper för att skapa lugn och ro för barnet.

6.2.2 Att använda sig av lekträning

Livia menar att för de barn som har en diagnos inom autismspektret, men inte har så stora svårigheter är arbetsmetoden lekträning bra. Livia anser vidare att med de barn som har större svårigheter måste det jobbas mer aktivt med att utveckla det sociala samspelet.

Livia H: För vissa barn som har en diagnos inom autismspektret, men kanske inte har så stora svårigheter, fungerar integrerad lekträning med andra barn, bra. Sedan finns de som kanske har lite större svårigheter, det känns som att fokus inte ska vara att jobba där. Det finns andra saker som behöver tillrättaläggas, som det sociala samspelet.

Moa anser att arbetssättet även handlar om på vilken nivå barnet befinner sig i. Hon menar att den som har autism drar sig ofta undan, vill vara för sig själv och göra det den tycker om. Det är omgivningen runtomkring barnet som tycker att barnet behöver ha lite mera samspel, och inser inte att det inte alltid är det barnet vill ha. Barnet kan istället uppleva det som påtvingat. Moa tycker att det är viktigt att jobba i mindre grupper med turtagningslekar, som att spela spel och att arbetssättet får anpassas beroende på vilket barn som är med i leken.

Moa H: Den som har autism drar sig ofta undan och vill vara för sig själv. Barnet är glad och nöjd med sig själv över det den känner och tycker om. Ofta är det vi runtomkring som tycker att han borde ha lite mera samspel med de andra barnen, men det är kanske inte alls det han vill ha. Han kanske bara känner det påtvingat att behöva göra så. Men det är möjligt att jobba i mindre grupper, ha mindre barn runtomkring. Turtagningslekar, spela spel, göra lite olika, beroende på vilket barn det gäller.

6.2.3 Att använda sig av konkret material

Anna tar upp att det är viktigt att använda sig av bilder eller annat konkret material, ett schema som barnet kan följa, men att även då utgå ifrån det som barnet tycker är roligt. Samt att anpassa detta utifrån barnets ålder, kunskap och erfarenheter.

Anna F: Är det ett äldre barn som efter många års träning kan tolka bilder och förstår det, då kan det barnet vara med i gruppen som vilket annat barn som helst. Men att ändå ha bilder och det finns en annan detaljerad tydlighet över dagen. Barnet ska inte behöva undra när det ska äta mat, utan har sitt individuella schema. Att också lägga upp en dag så det blir kombinerat aktivt och att gå ner i vila. Att gå ner i varv, hur hämtas energi, allt är mycket jobbigare för de barnen med intryck och samspel och språket. De ska också orka hemma.

Hanna tar också upp att det är viktigt att jobba med konkreta bilder med de barn som inte har någon kommunikation alls, som till exempel en bild på en blöja eller en sked när det är dags att äta mat. Hon tar också upp att det är viktigt att hitta ett samspel och att den första personen som barnet möter är en vuxen. Hanna menar att de barn som har diagnosen autism inte alltid ser de andra barnen, men att de barn som har en mildare form av funktionshindret kan interagera lite grann, och kan titta och se vad de andra barnen gör. Det vill säga härma och göra likadant.

Hanna F: Ett av våra barn som relativt nyligen har fått sin diagnos och som inte är så gammalt behöver det jobbas med på ett helt annat sätt, för här finns ingen kommunikation överhuvudtaget., De andra barnen tolkar bilder, vilket kan användas som en förstärkning. Men han tolkar inte bilder heller och då har konkreta saker som en sko fått användas när det är dags att gå ut, en blöja vid blöjbyte och en sked för att veta att det är mat.

Moa säger att vid de praktiska aktiviteterna i vardagen använder sig barnet av ett schema. Där schemat talar om i vilken ordning som barnet till exempel ska ta på sig kläderna. Om det ska gå på toaletten så kan det enligt henne finnas en bild på en toalett. Hon tycker att det inne på toaletten ska finnas ett schema på hur strukturen ska gå till. Moa menar att det är viktigt att det är en tydlighet i övergångarna i de dagliga situationerna. Hon anser att även de övriga barnen i gruppen brukar tycka att det är roligt att också få använda sig av schemat.

Moa H: När det gäller de praktiska sakerna har vi ofta gjort ett bildschema, vilken ordning ska jag ta på mig kläderna, vad jag ska ta på mig. På toaletten kan ett schema finnas, som knäppa upp byxorna, kissa, nu tvättar jag mig om händerna och sedan spolat jag, strukturen ger tydlighet över hur gången är. Det brukar alla barn tycka är roligt och titta på,

men för de här barnen som behöver tydlighet, att gå från A till B, att jag gör det först och det andra sedan, så blir en bild väldigt tydlig.

Hanna anser att det hela tiden måste finnas målsättningar som är lagom anpassade till barnen. Att barnet med diagnosen autism får se bilder på en overall när de ska klä på sig. Hon menar att det är viktigt att ta det stegvis. Hon anser att det är viktigt att nöta in situationerna, och att det är viktigt att ta hänsyn till hur trötta barnen blir och att det är viktigt med avvägningar.

Hanna F: Lagom målsättningar är viktigt att hitta, De har schema när de ska ta på sig, var är overallen, vi börjar med overallen, nästa steg tas overallen ned. Vi tar ner bilden på overallen när vi har tagit på den. Att ta det stegvis och att hela tiden nöta in situationen. Det beror också på hur svårt de har och hur trötta de är, en del behöver vila flera gånger sedan får det inte bli för mycket utan att det hela tiden är en avvägning.

Anna och Hanna anser att det är viktigt med individuella scheman. De menar att barnet inte ska behöva fundera över när det exempelvis är lunch och att det då är bra för barnet att ha sitt eget individuella schema att gå tillbaka till för och se vad det var som skulle göras. Anna anser att med ett individuellt schema så blir dagen tydlig och strukturerad för barnet med autism.

Hanna F: Det beror lite på det är stor skillnad på barn med den diagnosen. För vissa barn kan det räcka med ett schema med ett tydligt förhållningssätt, att hela tiden gå tillbaka till schemat, vad var det jag skulle göra?

Anna F: Barnen ska kunna veta vad kommer hända nu? hur länge ska jag göra det? Vad ska jag göra sedan, de ska inte själva behöva gissa eller tolka vad det är de ska göra.

Hanna tar upp att timstocken, som är en slags bräda som visar tiden, också är ett bra hjälpmedel. Där kan barnet tydligt se hur lång tid det är kvar av aktiviteten och de kan även se vad som kommer att hända sedan, så att barnet vet vad det ska göra i den situationen. Detta för att underlätta vardagssituationerna för barnet.

Hanna F: För vissa kan det räcka med att ha ett tydligt schema att gå tillbaka till. Vad var det jag skulle göra, hur länge skulle jag göra det. Som till exempel använda timstocken, nu ska du vänta, när du har ätit färdigt så gör du det här och då ställer du den på femman.

6.3 Pedagogernas syn på likabehandlingsplanens betydelse för det egna arbetet

Anna uttrycker att hon inte är så insatt i likabehandlingsplanen på sin förskola. Hon anser att hon ändå har kännedom om att alla ska ha lika värde, att ingen ska behöva bli diskriminerad eller exkluderad för att den har en diagnos. Hon anser att likabehandling betyder att de barn som har autism ska lyckas och på så sätt behöver en del förutsättningar ändras. Till exempel på en samling, där de barn som har diagnosen autism inte är med på hela samlingen utan endast på sista momentet, för där sjunger de en sång som alla kan vara med på. Då är de med i gruppen och känner att de lyckas. När de sedan känner trygghet, kan aktiviteter utökas. Lika-behandling innebär att barn som har diagnosen autism ska ha ett egenvärde, att de blir betydelsefulla och att de ska vara delaktiga i gruppen.

Anna F: Jag är inte så insatt i detta men likabehandling /.../ Ingen ska behöva bli diskriminerad. Ingen ska behöva bli exkluderad för att den har en diagnos, alltså är det viktigt att lyfta det i den stora gruppen att här är alla välkomna. Likabehandling för mig och barn med autism är att barnen med autism ska kunna lyckas. Då får en del förutsättningar änd-

ras på för att de ska lyckas. De är med i sista momentet för då sjunger vi en sång som de kan vara med i.. Då får de vara med i gruppen och då är de välkomna i det. De misslyckas inte utan de lyckas./.../. Likabehandling för mig är att de ska ha ett egenvärde.. Sen kan de inte vara med på allting, men de ska ändå vara en del i gruppen. Det är likabehandling för mig.

Hanna tycker att likabehandlingsplanerna ska lyftas upp när det ska pratas om barnets funktionshinder och att specialpedagoger är ärliga och förklarar för övriga i verksamheten varför de barn som har diagnosen autism får ett annorlunda bemötande.

Hanna F: Vi har pratat mycket om det, där vi har barn inkluderade i gruppen. De är en del av gruppen. Alla barn är med en kort stund på samlingen, som när vi sjunger en sång och då är samlingen slut. Men för de andra barnen har samlingen pågått ett tag. Den sista sången är alltid alla med på, så att de barnen ser att alla kan vara med. För de andra barnen är det viktigt att vi är ärliga och pratar om deras funktionshinder. Då är det lättare med ett synligt funktionshinder. Det är ändå viktigt att vara öppna och förklara.

Karin uttrycker att hon inte är så insatt i likabehandlingsplansarbete men att hon anser att alla barn ska ha rätt till en förskola formad utifrån barnets behov och kunskaper, en skola för alla. Då krävs det individanpassning. Att tänka kring autism, är att tänka funktionsnedsättning. Karin uttrycker att hon tycker att ordet funktionsnedsättning är så bra, därför att funktionerna finns, men de fungerar inte så bra. Förmågan att planera, att se risker, eller att förstå sammanhang och då behöver de vuxna runtomkring barnet ha förmågan att läsa av och hjälpa barnet att förstå omgivningen.

Karin F: Jag är inte så insatt i likabehandlingsplanerna men jag tycker att alla barn har rätt till en bra förskola utefter sin nivå. Då måste det individanpassas och det heter ju en skola för alla. Annars hade det inte hetat en skola för alla. När jag tänker kring det här med autism, då det är en funktionsnedsättning och jag tycker att det ordet är så bra, därför att funktionerna finns, men de fungerar inte så bra. Förmågan att planera, se risker och att förstå sammanhang kanske inte finns och då behöver de vuxna runtomkring ha förmåga att läsa av och hjälpa barnet att förstå omgivningen.

Livia uttrycker att det är viktigt att utgå ifrån barnets svårigheter eftersom det är deras värld vi är i. Hon menar att när vi sitter i arbetslag och samtalar blir det diskussioner om hur de barnen som har diagnosen autism ska behandlas och att folk har olika åsikter kring detta. Livia menar att nu har vi det här barnet som behöver ha det på det här sättet, då får personalen bemöta det här barnet på ett sätt som passar det.

Livia H: För oss i stödenheten handlar det bara om de här barnen som har autism och barn som har svårigheter av något slag, och det är dem vi utgår ifrån hela tiden. Det är deras värld vi är i. Sedan kan jag tänka mig att de ute på förskolorna har sina egna likabehandlingsplaner och att det finns de som tänker "varför". Det är väl inte "rättvist!" Varför ska han få gå ifrån matbordet varje dag, innan alla andra. /.../ Nu är det inte riktigt så, den här terminen har ni det här barnet som behöver ha det på det här sättet och det här barnet kanske behöver göra på ett annat sätt. Det är svårt men samtidigt är det rättvisa, åt var och en utefter det de behöver. Behöver lille Kalle gå ifrån matbordet varje dag, så får väl lille Kalle göra det då.

Moa anser att likabehandling handlar om att normalisera så mycket som möjligt i tillvaron, att ta tillvara på det som är positivt, alltså det friska. Barn med diagnosen autism fungerar på olika sätt i olika situationer och då behöver de situationer där det blir problem för barnet, uppmärksammas. Då måste vi i omgivningen göra något. Hon anser att alla ska ha rätt till stöd och hjälp i förskolan.

Moa H: *Det gäller att normalisera så mycket som möjligt, att ta tillvara det som är positivt, det som är det friska, att det även kan fungera i olika situationer. Vissa situationer fungerar barnet jättebra i. Det gäller att titta på de situationer där det jobbigt för Kalle. Alla ska väl ha rätt till stöd och hjälp.*

Sammanfattning

Min undersökning visar att specialpedagogerna använde sig av olika arbetsmetoder. De tog bland annat upp att det var bra att jobba i mindre grupper och använda sig av turtagningslekar, för att på så sätt öka barnets samspel. Specialpedagogerna planerade undervisningen utifrån barnets förutsättningar och behov och arbetade långsiktigt för att öka det sociala samspelet med de övriga barnen. Fokus låg på miljö, barn och pedagog.

7 Diskussion

Under denna rubrik diskuterar jag resultatet av studien. Jag kommer förutom att diskutera resultatet, också ta upp fördelar och nackdelar med den använda metoden samt ta upp några i didaktiska konsekvenser. Rubrikerna i diskussionen utgår från studiens frågeställningar.

7.1 Resultatdiskussion

Resultaten diskuteras under tre rubriker. De områden som tas upp är förhållningssätt och bemötande, arbetsmetoder samt likabehandlingsplanen.

7.1.1 Förhållningssätt och bemötande

I undersökningen framkom det att en av specialpedagogerna använder sig aktivitetsschema. Syftet med användningen av detta schema är enligt specialpedagogen att utveckla en kommunikation som utgår ifrån barnets intresse i situationen. Hon menar också att det är viktigt vid introduktionen av ett nytt material att det är en och samma person som utför aktiviteten, eftersom barnet kan ha svårt att veta var det ska lägga fokus på. Min tolkning av detta exempel är att det utgår från ett relationellt synsätt (Persson 2009, s.167) då det förekommer en anpassning kring undervisningen i miljön mellan barn, miljö och arbetslag, utifrån barnet och dess svårighet som uppstår i miljön. Arbetet sker långsiktigt och undervisningen tar hänsyn till barnets förutsättningar. Emanuelsson (2004, s.115) skriver att det är viktigt att se till både individ och situation samt att situationen är något som man har tillsammans med andra. Jag menar, med stöd i detta, att det vid introduceringen av ett nytt material, är viktigt att det är en och samma person som utför det. Vid personalbyte lägger barnet fokus på den nya personen istället för på materialet, vilket leder till ett sämre lärande. Detta bygger på att barn med autism ofta är känsliga för förändringar.

I resultatet visades att en av specialpedagogerna ansåg att det är viktigt att strukturera upp situationer vid aktiviteter. Målet med att strukturera upp är att pedagogen tydliggör för barnen vad som förväntas i situationen. Detta tolkar jag som ett exempel på att läraren har ett kategoriskt perspektiv utifrån Persson tankesätt (2009, s.167). Min tolkning är att specialpedagogens insatser är riktade mot det specifika barnets och dess svårigheter. I denna situation läggs ansvaret på specialpedagogen och åtgärden på barnet. Emanuelsson (2004, s.112) anser att för att en elev inte ska hamna i svårigheter är det viktigt att det ställs krav på en inkluderande undervisning så att den kan möta alla elevers/barns olika behov inom ramen för en sammanhållen gemenskap. En slutsats som kan dras är att det är viktigt att specialpedagogerna på förskolan använder sig av enkla och konkreta meningar i sin kommunikation för att på så sätt skapa tydlighet så att barnet vet vad det ska göra i situationen.

En specialpedagog i undersökningen tog upp att det är viktigt att tänka på hur kraven läggs på barn med diagnosen autism. Hon anser att kraven får justeras gentemot vilken nivå barnet befinner sig på och att det inte är möjligt att ha samma krav varje dag, om barnet exempelvis har haft en jobbig dag, får kraven sänkas. Med stöd i Perssons beskrivning (2009, s.167) kan detta exempel på förhållningssätt från specialpedagogen ses som ett kategoriskt perspektiv. Undervisningen anpassas utifrån barnets förutsättningar och här är svårigheten medfödd eller individbunden hos barnet. Ansvaret läggs i detta exempel på specialpedagogen och åtgärden läggs på det enskilda barnet, övriga barn och pedagoger ingår inte. Enligt Andersson (1996, s.164) är det viktigt att personalen har grundläggande värderingar samt att personalen gemen-

samt ansvarar för verksamheten men också har ett gemensamt förhållningssätt. Jag menar att det är viktigt att respektera barnets ålder och mognad när krav ska ställas. För om kraven blir för höga kan det bli att barnet upplever att det misslyckas och tappar motivationen inför nya uppgifter.

7.1.2 Arbetsmetoder

Enligt Emanuelsson (2004, s.105) är målet för integration att få tillhöra en gemenskap samt att ta tillvara människors olikheter i arbetet. Ett exempel i min studie är när en av specialpedagogerna tog upp att hon använde sig av intensivträning med barnen var fjortonde dag och då kommer hela nätverket med föräldrar och personal ifrån förskolan och deltar. Ett av syftena med detta sätt att genomföra intensivträningen är att föräldrar och förskolans pedagoger skall få lära sig en viss struktur och ha samma förhållningssätt som specialpedagogen. Denna situation tolkar jag som ett exempel på det relationella perspektivet (Persson 2009, s.167). Specialpedagogen anpassar undervisningen utifrån barnets förutsättningar, där samspelet sker i miljön mellan pedagog, föräldrar och barn för att på bästa sätt kunna hjälpa barnet utifrån de svårigheter som barnet har. Min tolkning är att specialpedagogen genom detta arbetssätt, när hon samarbetar med föräldrar, barn och personal, på så sätt stödjer barnen som har autism. Enligt Emanuelsson (2004) kan intensivträning hjälpa de barn som har diagnosen autism, men samtidigt är det viktigt att som vuxen lyssna till barnets signaler så att det orkar med situationen.

Det framkom även i undersökningen att specialpedagogerna anser att det är bra att arbeta i mindre grupper med de barn som har diagnosen autism. En aktivitet som nämns av flera är att använda sig av turtagningslekar som arbetssätt, där syftet är att barnen ska öka sitt samspel genom leken. Specialpedagogen planerar undervisningen utifrån barnets förutsättningar och arbetar långsiktigt för att öka det sociala samspelet med övriga barn. Fokus ligger här på miljö, barn och pedagog. Enligt Beyer och Gammeltoft (1994, s.66) är det viktigt att lära sig att följa lekens regler och att barnen då får öva turtagning, blir viktigt. Enligt författarna är turtagning inte någon naturlig integrerad del hos barn som har autism och därför måste det läras in i blandade grupper. Egelund, Haug och Persson (2006, s.190) skriver att om alla kan vara tillsammans i förskolan kan de barn som har störst behov fungera bättre. Min tolkning är att specialpedagogerna anser att det är viktigt att barnen får lära sig följa lekens regler och att de i leken får öva på turtagning, samspel och kommunikation. Det är egenskaper som är viktiga i det sociala samspelet med människor i det vardagliga livet. Denna typ av aktivitet och sättet att organisera den utgör exempel på ett relationellt synsätt hos specialpedagogen (Persson 2009, s.167). Om barnet har svårt eller inte kan kommunicera kan barnet bli frustrerat och omgivningen får svårigheter att tolka vad det är barnet vill säga.

En av specialpedagogerna tog upp att hon använder sig av bilder där syftet med användningen av bilder är att tydliggöra dagen och vad som kommer att hända. Enligt Perssons (2009, s.167) beskrivning kan detta arbetssätt ses som exempel på kategoriskt perspektiv. Specialpedagogen utgår ifrån barnets svårighet som på något sätt är individbundet och här är det specialpedagogen som har huvudansvaret och åtgärden är kopplad till barnet. Enligt Emanuelson (1996, s.9) är det viktigt att tänka på att vi människor registrerar, värderar och reagerar på de olikheter som förekommer mellan oss. Min slutsats är det kan ses som positivt att använda sig av bilder och att barnet kan koppla ihop bilden till den aktivitet som ska göras.

En specialpedagog beskriver i min undersökning att hon använder sig av konkreta bilder som till exempel en blöja när barnet ska byta för att på så sätt tydliggöra situationen för barnet.

Syftet med att hon gör detta är att barnet har svårigheter med att kunna kommunicera med sin omgivning och tolka i situationen vad det är vi vuxna förväntar oss att barnet ska göra. Enligt det relationella perspektivet (Persson 2009, s.167), då avsikten är samverkan mellan specialpedagog, barn och miljö, anpassas undervisningen utifrån barnets svårigheter som uppstår i miljön. I denna situation är det arbetslaget som tillsammans med rektorn som har huvudansvaret i situationen. Lång (1996, s.148) skriver att barn som är behov av särskilt stöd inte är någon bestämd grupp utan de är barn som kan ha svårigheter av mer eller mindre långvarig karaktär. Hon anser att barnets svårighet ska ses ur ett relationellt perspektiv och det innebär att barnets problem ska ses i relation till omgivningens bemötande och förhållningssätt och inte som en egenskap hos barnet. En slutsats jag drar av detta exempel är att användandet av konkreta saker kan vara en välfungerande metod. Den hjälper de barn som har svårigheter med kommunikationen. Det är bra för de barn som inte har något språk och har en nedsatt föreställningsförmåga, det blir då lättare att se saken visuellt. En annan tanke är att det går åt så mycket energi till att föreställa sig hur saken ser ut och om de då får ett konkret föremål kan barnet istället lägga energin på något annat som är viktigare i situationen.

7.1.3 Likabehandlingsplanen

Av resultatet framkommer också att flera specialpedagoger anser att de inte är så insatta i detta med likabehandlingsplanen, men betonar vikten av att arbeta med värdegrundsfrågor, som människors lika värde och att ingen ska bli diskriminerad eller exkluderad för att de har en diagnos. Emanuelsson (2004, s.105) skriver att alla människor har rätt till delaktighet samt att alla har rätt till lika värde och då kan ingen heller uteslutas. Min tolkning av detta är att det är viktigt att specialpedagogerna arbetar med barnen tillsammans med alla barn i gruppen, som t.ex. i samlingar och då diskuterar att människor har likheter och olikheter. De tar även upp med barnen vad det får för följder om de behandlar någon illa, detta för att på så sätt öka barnens kunskaper kring mänskliga rättigheter

I mitt resultat framkom det att en av specialpedagogerna tolkade likabehandlingsplanen utifrån de svårigheter som barnen hade och anpassade situationen utefter barnets svårighet, i till exempel matsituationen, genom att låta barnet som har en svårighet att gå ifrån matbordet innan alla andra kamrater. Syftet med detta var att öka förståelsen i arbetslaget kring barnets individuella svårigheter. Detta tolkar jag som att hon anlägger ett kategoriskt perspektiv och lägger fokus på barnets individbundna och medfödda svårighet. Ansvar läggs här på specialpedagogen och den specialpedagogiska åtgärden läggs här på barnet i situationen. Lång (1996, s.149) skriver att samhället präglas av demokrati, solidaritet och jämlikhet och hon anser att när barnen är små är det viktigt att de får möta människor med olika livssituationer. Hon anser att detta kan ge barnen en ökad förståelse och respekt för olikheter samt en ökad tolerans för människans olikheter. För att främja likabehandlingsarbetet mot kränkande behandling, krävs att planens innebörd ska förklaras på ett sätt så att barn, vårdnadshavare och personal ska få kunskap om barnets rättigheter och skyldigheter. Likabehandlingsarbete är en viktig del i arbetet med barnen och det är en viktig fråga att diskutera djupare i arbetslag, för att göra personalen mer medvetna om denna lag.

7.2 Metoddiskussion

Intervju var en metod som passade bra att använda sig av för att lyssna till deltagarnas erfarenheter. Jag upplevde att mina intervjudeltagare var positiva till att ställa upp i min undersökning. En viktig tanke var att jag, och deltagaren som intervjuades, bär på olika erfaren-

heter, vilket i sin tur påverkade svaren i mitt resultat. Vissa deltagare hade god kunskap kring frågorna jag ställde och tänkte över sina svar vid intervjutillfället. Andra deltagare hade inte lika stor erfarenhet. Genom mina intervjuer anser jag att mitt syfte uppfylldes. Enligt min metod, intervju, kommer inte bara en åsikt eller en synpunkt fram, utan en berättelse som grundar sig på specialpedagogernas egna erfarenheter. En nackdel i mitt fall, kan vara att jag gjort sammanställt och analyserat intervjuerna själv, utifrån min tolkning och förförståelse. Det bör också nämnas att svaren kan påverkas av att det finns en relation mellan mig som intervjuare och de jag har intervjuat. Jag upplevde det positivt på så sätt att intervjusituationen kändes avslappnad, men negativ i den bemärkelsen att det ibland var svårt att vara professionell.

7.3 Didaktiska konsekvenser

I ett arbetslag är det viktigt att kontinuerligt belysa vikten av läroplanen och likabehandlingsplanen. Även att observera situationer, så att inget barn upplever eller känner sig kränkt och om det skulle hända är det viktigt att det finns åtgärder att tillgå. Det är också viktigt att prata med barnen om människors lika värde samt att föra diskussioner med föräldrarna så att de blir mer medvetna om att denna lag finns. Det är grundläggande att arbeta i små integrerade grupper där det går barn med och utan funktionshinder för att de på så sätt ska få en ökad förståelse för människors olikheter och socialt samspel. Persson (2009, s.167) skriver att i ett relationellt perspektiv uppstår barnets svårighet i miljön och att undervisningen får anpassas utifrån barnets förutsättningar. Det är viktigt att arbetslaget arbetar utifrån ett relationellt perspektiv eftersom omgivningen runtomkring barnet samt miljön har stor påverkan om ett hinder upplevs som stort eller mindre. Miljön har stor påverkan på barnets utveckling. Genom förändringar i miljön tar arbetslaget bort hindren för lärande. Detta tankesätt får stöd av Egelund, Haug och Persson (2006, s.178). De skriver att förskolan skall tillrättalägga sin verksamhet så att den anpassas till den enskilde individen. Miljön ska ta hänsyn till barnets intresse, förmåga och möjligheter. Kommunikation är ett viktigt redskap under lek och träning i samspelet mellan barn och vuxen. Det är också angeläget att personalen tänker på att vara ödmjuka och tydliga i sitt förhållningssätt. Vuxna ska inte hela tiden rätta barnen utan att känna av situationen om det verkligen behövs. En fördel kan vara att låta barnet lära sig genom att ge beröm och bekräftelse på att de kan. Vuxna är förebilder och bör tänka på sitt förhållningssätt och bemötande.

7.4 Forskning

När det gäller vidare forskning skulle jag vilja observera hur specialpedagoger arbetar och inte bara hur de talar om sitt arbete.

8 Referenser

Andersson, Birgitta (1996). Integrering i skolan-ett exempel på samverkan mellan särskola och grundskola. I Rabe, Tulli & Hill, Anders (red.) *Boken om integrering: idé, teori, praktik*. [Ny utg.] Lund: Studentlitteratur AB.

Beyer, Jannik & Gammeltoft, Lone (1994). *Autism och lek*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Diskrimineringsombudsmannen, Barn & elevombudet & Skolinspektionen (2009). *Förebygga diskriminering och kränkande behandling, främja likabehandling: en handledning för att utforma en likabehandlingsplan/plan mot kränkande behandling i förskolan* [Elektronisk] PDF Tillgänglig:<http://www.do.se/sv/Material/Forebygga-diskriminering-och-krankande-behandling-i-forskolan/> (2011-04-23)

Egelund, Niels, Haug, Peder & Persson, Bengt (2006). *Inkluderande pedagogik i skandinaviskt perspektiv*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Emanuelsson, Ingemar (2004). Integrering och inkludering i svensk skola. Historisk tillbakablick - begreppet integrering och dess betydelse. I Tøssebro, Jan (red.) 2004. *Integrering och inkludering*. Lund: Studentlitteratur AB.

Emanuelsson, Ingemar (2001). Integrering bevarad normal variation. I Rabe, Tulli & Hill, Anders (red.) *Boken om integrering: idé, teori, praktik*. [Ny utg.] Lund: Studentlitteratur AB. (ss. 163-173)

Gerland, Gunilla och Aspeflo, Ulrika (2009). *Barn som väcker funderingar: se, förstå och hjälpa förskolebarn med en annorlunda utveckling*. Enskededalen: Pavus utbildning.

Gillberg, Christoper (2005). *Autism och autismliknande tillstånd hos barn och vuxna*. Stockholm: Natur och kultur.

Johannisson, Karin (2009). Hur skapas en diagnos? Ett historiskt perspektiv. I Hallerstedt, Gunilla (red.) *Diagnosens makt om kunskap, pengar och lidande*. Lettland: Daidolos.

Kihlström, Sonja (2008). Intervju som redskap. I Dimenäs, Jörgen (red.) *Lära till lärare*. Stockholm:Liber.

Kihlström, Sonja (2008). Uppsatsen-examensarbetet. I Dimenäs, Jörgen (red.) *Lära till lärare*. Stockholm:Liber.

Lantz, Annika, (2007). *Intervjumethodik*. Lund: Studentlitteratur AB.

Lpfö 98. *Läroplan för förskolan*. [Ny, rev. utg.] (2010). Stockholm: Skolverket.

Lång, Sylvia (1996). Handlingsplan för förskola/skolbarnomsorg för barn med behov av särskilt stöd. I Rabe, Tulli & Hill, Anders (red.) *Boken om integrering: idé, teori, praktik*. [Ny utg.] Lund: Studentlitteratur AB.

Løkken, Gunvor & Søbstad, Frode (1995). *Observation och intervju i förskolan*. Lund: Studentlitteratur

Mesibov, Gary B, Shea Victoria & Schopler, Eric (2007). *TEACCH vid autismspektrumstörning hos barn och vuxna*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Persson, Bengt (2009). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. 2., [rev.] uppl. Stockholm: Liber.

Rosenkvist, Jerry. (2007). *Landvinningar på väg mot en skola för alla* (Årg 12 NR 2) (ISSN 1401-6788).[Elektronisk].Tillgänglig:<http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/rosenqvist.pdf> (2011-02-02)

Rubin, Birgitta (2006). *Barnet i glaskulan? :fakta, frågor och råd om barn med autism*. Stockholm: Norstedt.

Skokut, Mary & Robinson, Suzanne & Openden, Daniel, & Jimerson, R, Shane.(2008). *Promoting the Social and Cognitive Competence of children with autism i Interventions at School. The California Association of School Psychologists Vol.13, pp s 93-108.* (EJ878354) (2011-02-12)

Skolverket. *Skollagen* (210:800).[Elektronisk].Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/sb/d/777> (2011-04-23)

Svenska Unescorådet (2006). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca + 10*, Svenska Unescorådets skriftserie 2/2006.

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (2002). Stockholm: [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf (2011-05-23)

Wing, Lorna (2009). *Autismspektrum: handbok för föräldrar och professionella*. Stockholm: Cura.

Åström, Kenneth (red.) (2009). *Lexikon A-Ö: lärarutbildning, skola, pedagogik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Tack

Jag vill tacka mina intervjudeltagare som har ställt upp i min undersökning för att göra den här studien möjlig. Jag vill även tacka min handledare, Tomas Barow för hans stöd, hjälp och vägledning i mitt arbete. Även ett tack till Birgitta Davidsson som kom in som extra handledare samt ett stort tack till Emma Kjellén och Marita Walter som har hjälpt mig med min uppsats.

Bilaga 1

Hej!

Jag heter Shoba Franzén och läser till förskollärare på högskolan i Borås. Jag håller på att skriva ett examensarbete om autism. Mitt syfte med denna undersökning är att ta reda på hur specialpedagoger i förskolan arbetar med de barn som har fått diagnosen autism. Fokus kommer att ligga på barn i åldrarna 3-5 år.

För att lyckas med denna studie är jag tacksam om du vill ställa upp och bli intervjuad.

Jag kommer att ta hänsyn till Vetenskapsrådet etiska principer som handlar om att det är frivilligt att delta i studien, att som deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan, att allt material inte kommer att delas ut till dem som inte deltar och att de uppgifter som är insamlade kommer bara att användas i studien.

Vid frågor kontakta mig eller min handledare.

Shoba Franzén

Epost:

Telefon:

Bilaga 2

Intervjufrågor

Vilket förhållningssätt har du i ditt arbete med barn som har diagnosen autism?

Hur stödjer du de barn som har fått diagnosen autism i förskolan?

Hur använder du läroplanen i samband med de barn som har diagnosen autism?

Vilken betydelse har likabehandlingsplanen i detta sammanhang?

Hur tänker du kring begreppet diagnos?

Vänligen berätta om vilken betydelse diagnosen har i ditt praktiska arbete?

Vilka arbetsätt använder du dig av för att få de barn som har diagnosen autism att samspela och integrera med den övriga barngruppen på förskolan?

Kan du berätta hur och på vilket sätt du arbetar med förväntningar och krav som ställs på de barn som har diagnosen autism?

Vilken betydelse har åtgärdsprogram och vad är bra att tänka på med de barn som har fått diagnosen autism?